

ELEMENTĀRĀS MUZICĒŠANAS NODARBĪBAS BĒRNU KOMUNIKĀCIJAS PRASMJU PILNVEIDOŠANĀ

Possibilities of Elementary Musical Lessons for Children Communication Skills

Sandija Kušnere

Latvijas Universitāte PPMF, Jūrmalas gatve 74/76, Rīga, Latvija,
e-pasts: sandija.kusnere@inbox.lv

Abstract. *Object of the paper - explore the possibilities of musical lesson for the child for communication skills. The paper was used for theoretical method - analysis of scientific literature and empirical research method – pedagogical observations of individual and group lessons. Theoretically and practically explored and described possibilities of music lessons for communication skills.*

The author main conclusions of the study: 1. By participating in the musical play, children are encouraged musical hearing, physical coordination, language development, emotional and social development, communication and independence skills, etc. 2. When creating classes models to integrate all the musical creativity components (singing, musical hearing, instrument performance, listening to music and musical play) according to the child's level of development, which is found in the cooperation process. Then the children are motivated to participate in their own musical improvisations through which benefits their musical development and communication skills. 3. Working in the music developed models child learn new characters and concepts, learn to listen and rely on emotional song with likes and dislikes, developing musical and timbral hearing, and the metro rhythm. It also contributes to thinking, imagination, language development, speech understanding, communication skills, physical coordination, ability to independently develop creative musical improvisation, and gradually formed the experience of the music world.

Keywords: *activity and interaction, children, communication, environment, music making, musical development, playing and movement, toy.*

Ievads

Pētījuma tēmas izvēli ir noteikušas nepietiekami apzinātas pedagoģiskās iespējas veicināt bērnu komunikatīvo prasmju attīstību sociālās aprūpes iestādēs organizētajās mūzikas nodarbībās. Arī sociālās aprūpes institūciju specifika nosaka šajās institūcijās esošajiem bērniem daudz biežāk diagnosticējamu kavētu vai traucētu veiksmīgu un vecumposmam atbilstošu komunikatīvo prasmju attīstību. Pētījuma jautājums: Kādas ir mūzikas skolotāja iespējas komunikācijas prasmju pilnveidošanā bērniem līdz trīs gadiem?

Pētījums aktualizē elementārās muzicēšanas nodarbības nozīmi komunikācijas prasmju pilnveidošanā bērniem līdz trīs gadiem. Tie ir bērni, kuri nevar dzīvot savās ģimenēs dažādu iemeslu dēļ, un viņiem nepieciešams palikt ilgstošā sociālās aprūpes institūcijā, līdz tiek pieņemts lēmums attiecībā uz viņa nākotni.

Pētījumā tiek aprakstīts elementārās muzicēšanas nodarbības process, t.i., bērna pašaktivitāte, rotaļlietu izvēle, kustības, vide un pedagoģiskie novērojumi – uzdevumu daudzveidība, bērnu motivācija, emocionālā un sociālā attīstība. Jo strādāju jau vairākus gadus kā muzikāli attīstošais speciālists gan individuāli, gan grupās pa trim, četriem bērniem. Darba gaitā autore ir konstatējusi, ka muzikālā valoda ir cieši saistīta ar runas sapratni, valodas un komunikācijas attīstību un to ciešu mijiedarbību.

Pētījuma bāze: desmit bērni no 10 – 18 mēnešiem; desmit bērni no 18 – 24 mēnešiem un desmit bērni no 24 – 36 mēnešiem.

Pētījums tiek veikts teorētiskā un empīriskā līmenī, lai izveidotu un izstrādātu elementārās muzicēšanas nodarbības atbilstīgi bērnu komunikācijas prasmju pilnveidei un to ieviešanai sociālās aprūpes institūcijā. Pētījumā tiek pielietota teorētiskā metode - zinātniskās literatūras analīze un pētījuma empīriskā metode – pedagoģiskie novērojumi individuālās un grupu nodarbībās ar bērniem sociālā aprūpes institūcijā. Šajā pētījumā tiek teorētiski

aprakstītas elementārās muzicēšanas nodarbības komunikācijas prasmju pilnveidošanā bērniem līdz trīs gadiem.

pētījuma tēma ir pētniecības vērtā, jo pedagoģiskā darbība komunikācijas prasmju pilnveidē, konkrēti bērniem līdz trīs gadiem Valsts sociālās aprūpes institūcijā, ir aktuāla tieši Latvijas kontekstā, jo šī tēma Latvijā vēl nav izpētīta un jāveic gan mūzikas pedagoģijas, speciālās pedagoģijas, attīstības psiholoģijas un logopēdijas starpdisciplinārs pētījums – vairāku zinātņu mijiedarbība un to tālāka attīstība.

Elementārā muzicēšana

Autore ir novērojusi, ka mūzika mūsu dzīvē ir ievīta ļoti organiski un to izzināšanai un apgūšanai bērnam raksturīgi uztvert ar visām maņām, pašam darbojoties, gūt pieredzi, kā arī paust to citiem. Tāpēc ir svarīgi izprast elementārās muzicēšanas nozīmīgumu nodarbībās, jo muzikālā valoda ir informācija, kuru bērns ar domāšanas palīdzību sasaista ar kustību, runu, emocijām, rotaļu un citam darbībām.

Elementārās muzicēšanas galvenais praktiskais mērķis – veidot bērnos sākotnējās iemaņas un prasmes caur radošu muzicēšanu. Pedagoga uzdevums pēc iespējas vairāk ar bērniem iesaistīties un līdzdarboties muzikālajās rotaļās; runāt, stāstīt un iepazīstināt ar muzikālo raksturu, muzikālo tēlu un noskaņu, lai bērniem tiktu veicināta valodas prasmes, runas un komunikācijas attīstība.

Elementārās muzicēšanas pamatā ir vienkārši, bērnu attīstībai atbilstoši, uzdevumi. Šī ir metode, kuru izstrādājusi un aprakstījusi Dr. paed. Tatajana Tjutjunnikova no Maskavas divās no savām grāmatām - *Elementārā muzicēšana* (2005) un *Simts muzikāli noslēpumi bērniem* (2003). Tajā tiek integrēti pirmsskolas izglītības muzikālās attīstības komponenti: dziedāšana, instrumentu spēle, muzikālā dzirde, ritma izjūta un muzikālā rotaļa. To uzdevums – attīstīt bērna muzikālās spējas un radošās dotības, izraisīt viņos emocionālo atsaucību pret mūziku, veidot mūzikas uztveri, muzikālo dzirdi, ritma izjūtu, izkopt māksliniecisko gaumi (Apare, 1979: 4). Elementārās muzicēšanas laikā bērni drīkst parādīt savas zināšanas, viņš drīkst būt tas, kas viņš ir, parādīt ko viņš šodien jūt un kāpēc tā, ar ko viņš grib sadarboties, kuru mīl un kādu mūziku viņš vēlas klausīties (Тютюнникова, 2005: 1). Svarīgi atzīmēt, ka elementārās muzicēšanas priekšnoteikumi atšķiras no pirmsskolas izglītības prasībām, piem., muzikālās attīstības komponenti tiek integrēti caur muzikālo rotaļu. Elementārās muzicēšanas nodarbībās bērnos tiek rosināta motivācija un interese līdzdarboties, lai veicinātu muzikālo attīstību, nevis lai attīstītu bērnos muzikālās spējas.

Viens no galvenajiem elementārās muzicēšanas noteikumiem ir sadarbība starp vienaudžiem un pedagogu. Jo veiksmīgāk pedagogs panāks bērnos sadarbību vienam ar otru, jo veiksmīgāk tiks veicinātas komunikācijas prasmes. Dr. paed. Daina Dzintere savā grāmatā *Rotaļa – dzīves prasmju sekmētāja* (2007) saka, ka nepieciešams ir labs pedagogs, kurš izpratīs un atbalstīs bērnu ieceres, domas un centienus, netieši virzīs bērna sadarbību, līdzdarbojoties, rosinot un atbalstot viņus. Inge Flēmiga savā grāmatā *Zīdaiņa attīstība un attīstības traucējumi* (2001: 282) raksta, ka bērni no 18 mēnešiem labprāt rotaļājas ar citiem bērniem un gatavi rotaļāties arī ar pieaugušo. No tā varam secināt, ka elementārās muzicēšanas nodarbībās būtu nepieciešams piedāvāt tādus pedagoģiski metodiskus uzdevumus, kuri veicinātu gan bērnu savstarpējo sadarbību, gan sadarbību ar pieaugušo.

Elementārā muzicēšanas nodarbībās tiek pielietoti paštaisīti ritma instrumenti (šeikeri, marakasi, dažāda lieluma kociņi, bungas u.c.) un dabas materiāli (rieksti, akmentiņi u.c.), kā arī tiek veidoti tematiskie materiāli un uzskates līdzekļi. Viss tiek pielāgots bērnu attīstības līmenim, vajadzībām un interesēm.

Komunikācijas prasmju pilnveidošana elementārās muzicēšanas nodarbībās

Muzikālās rotaļas ir brīvās rotaļāšanās sākums un elementārās muzicēšanas galvenais komponents. Bērna tieksme spēlēt izriet no dabiskas nepieciešamības – dažādās attīstības stadijās spēles ir bērna dzīves būtiskākā sastāvdaļa (Kālo, Baloga, 1996: 8). Spēlēšanās ir bērna iekšējā nepieciešamība (Kālo, Baloga, 1996: 14). Autore atzīmē, ka šajā grāmatā autores runā par spēlēšanos un spēlēm, bet Daina Dzintere un Inga Stangaine gramatā *Rotaļa – bērna dzīvesveids* (2005: 35) raksta, ka spēlēt, tas nozīmē spēlēt spēles pēc konkrētiem, iepriekš izstrādātiem noteikumiem, kur ir savs sižets, bet rotaļa ir aktivitāte, kas sniedz gandarījumu neatkarīgi no rezultāta; bērns pats vada nodarbības procesu un nosaka savus noteikumus. Elementārās muzicēšanas nodarbībās pielieto muzikālo rotaļu, jo bērns pats var izlemt, ar ko vēlas rotaļāties, un atklāj, ka no viņa paša ir atkarīgs, vai turpināt rotaļu, vai uzsākt kādu citu.

Bērnām jādot iespējami vairāk iespēju pieredzes iegūšanai tajās dzīves jomās, kurās viņām tas ir visvairāk nepieciešams. Jāizmanto jebkura iespēja, lai veicinātu bērna pieredzes iegūšanas procesa un satura apzināšanos (Batņa, 2007: 141). Bērniem līdz trīs gadiem sociālās aprūpes institūcijā valodas un komunikācijas attīstība ir daudz vājāka, nekā mājās esošiem bērniem, tāpēc ir svarīgi pedagogam līdzdarboties muzikālajās rotaļās, lai bērns var atdarināt pieaugušo, atklāt un pārņemt jaunus iespaidus, un lai bagātinās viņam emocionālā pieredze mūzikas pasaulē.

Elementārās muzicēšanas nodarbībās viens no pazīstamākajiem un pielietojamākajiem komunikācijas veidiem ir žestu valoda un mīmika. Muzikālās rotaļāšanās brīdī bērns tos veic neapzināti. *Dažus žestus bērns pārņem patstāvīgā ceļā atdarinot, vairākus žestus apzināti un mērķtiecīgi māca bērnam pieaugušais* (Цейтлин, 2000: 23).

Ja pieaugušais žestus izmanto un pielāgo kā papildinājumu savai runai un maina tos pēc notikumu vajadzības, tad bērns agrīnā vecumā, kurš vēl nepārvalda valodas prasmes un zīmes, žestu valoda ir kā galvenais līdzeklis komunikācijas attīstībā. Papildus žestu valodai, tiek pielietota mīmika kā komunikācijas līdzeklis, kā arī atsevišķas skaņas un skaņu virkne (tā saucamā vokalizācija) (Цейтлин, 2000: 22). Bērns ar žestu palīdzību izsaka savas domas, gribu un vajadzības: piem., norāda uz priekšmetiem (ar roku, galvas pagriezienu un konkrētu acu skatienu), norāda patiku (noliec galvu) vai nepatiku (ar atraidījumu groza galvu), kad kāds no priekšmetiem pazūd (aizliek rokas aiz muguras), kad bērns vēlas, lai viņu paņem rokās, lai pie viņa kāds pieiet (saspiež pirkstus kulakā virzienā uz sevi). Svarīgi atzīmēt, žests var kļūt par komunikācijas zīmi tikai tad, ja žests rada asociācijas par konkrētu darbību un ir nemainīgs (Цейтлин, 2000: 23).

Lai pilnveidotu komunikācijas prasmes bērnu attīstībā, elementārās muzicēšanas brīdī pedagogam būtu ieteicams atbalstīt bērna agrīnā vecuma komunikāciju starp vienaudžiem. Mūzika spēj iedarboties daudzveidīgi – uz cilvēka prātu, jūtām, gribu un iztēli. Tās iedarbība sakņojas visa organisma fizioloģiskajās reakcijās (Mārtinsone, 2010: 113). Elementārās muzicēšanas nodarbībām autore ir pētījusi A. Samohvalovas (Самохвалова, 2011: 57) metodiku, kurā viņa apraksta par trīs komunikācijas pamatnostādņēm: pirmkārt, komunikācija ar žestiem; otrkārt, valodas un žestu vienlaicīga pielietošana, jo caur žestiem ir ātrākais veids kā apgūt valodu; treškārt, vispirms žests, tad atbildes reakcijas sagaidīšana, pēc tam darbības izklāstīšana. Tādējādi elementārās muzicēšanas nodarbībās ir iespējams integrēt muzikāli attīstošos komponentus ar komunikācijas prasmju pamatnostādņēm, kā rezultātā tiek pilnveidotas bērnu komunikācijas prasmes un veicināta runas attīstība.

Ilustrācijai tiek piedāvāti atsevišķi praktiski uzdevumi, kuri ir atlasīti ar nolūku, lai tos varētu izmantot pēc iespējas plašāk un daudzveidīgāk. Tāpēc, ka tie ir orientēti uz motivācijas rosināšanu, līdzdarbību un sadarbību elementārās muzicēšanas nodarbībās, kā arī uz saskarsmes un komunikācijas prasmju attīstības veicināšanu. Šeit piedāvātās elementārās

muzicēšanas nodarbību metodes var izmantot individuāli un grupā ar jebkura vecuma bērniem, tikai mainot uzdevumu sarežģītības pakāpi.

Katrs uzdevums tiek vērsts uz bērnu vienaudžu savstarpējo sadarbību, jo prasme veidot sadarbību ar apkārtējiem ir neatdalāma no komunikācijas prasmju pilnveides. Pēc katras uzdevuma izpildes pieaugušais var novērot un izdarīt savus secinājumus par bērnu atgriezenisko saikni, viņu reakciju un uzvedību pirms uzsākšanas un pēc uzdevuma izpildes. Svarīgi ir ļaut bērnam pašam izvēlēties kā izpaust savu muzikālo pārdzīvojumu: verbalizējot vai žestikulējot, vai vienkārši baudot.

Tiks piedāvāti uzdevumi, kuros nepieciešama fona mūzika, bet svarīgi atzīmēt, ka šī uzdevuma izpildei tiks izmantots instrumentāls mūzikas pavadījums. K. Mārtinsone saka, ja kāda uzdevuma izpildei tiek izvēlēta fona mūzika, tad ieteicams ir izmantot instrumentālo mūziku, mazāk pazīstamus skaņdarbus. Jebkurā gadījumā ir rūpīgi jāatlasa klausāmais materiāls (Mārtinsone, 2010: 116).

Grāmatā *Muzikālā audzināšana pirmsskolā* L. Lasmane (2003: 4) saka, ka vislielāko radošās darbošanās prieku izraisa iespēju izteikt sevi mūzikā: dziedāt, dejot, spēlēt dažādus mūzikas instrumentus un – muzikālajās nodarbībās vispirms bērnam jāapgūst pozitīva emocionālā pieredze, kas sniedz gandarījumu par padarīto, ļauj apjēgt iegūtās zināšanas, jo tas bērnam rada pašvērtības izjūtu, virza tālāk viņa motivāciju līdzdarboties.

Šie elementārās muzicēšanas nodarbības uzdevumi pievērš vienam galvenajam mērķim – lai veicinātu bērna muzikālo attīstību un komunikācijas prasmes pilnveidi caur dažādām radošo darbību kopsakarībām.

Sasveicināšanās

Mērķis: iedrošināt izteikt sevi, izmantojot savu balsi un ķermeņa kustības; veicināt prasmi brīvi izmantot savu balsi vokalizējot, dziedot, čukstot, kliegzot utt.; veidot dialogu starp balss aktivitātēm un roku kustībām, kas veicina runas attīstību; palīdzēt bērnam gūt pozitīvu pieredzi.

Norādījumi: uzdevumu var izmantot grupā un individuāli.

Prognozējamais laiks uzdevuma izpildei: dažas minūtes nodarbības sākumā.

Norise un instrukcija: bērniem piedāvā un lūdz nodziedāt vai vokalizēt savu vārdu pēc noskaņojuma ar noteiktu intonāciju, vienlaicīgi izmantojot kustību – skumji vai priecīgi, lēni vai ātri, augstā vai zemā intonācijā. Svarīgi ir radīt un piedāvāt tēlu, kuru bērns izprot un spēj atdarināt vai no piedāvātā tēla radīt savu.

Pēc uzdevuma izpildes pārrunājami jautājumi: kas pārsteidza? Vai izdevās parādīt katram savu emocionālo noskaņojumu?

Ritmiskā atbalss

Mērķis: veicināt prasmi pieņemt citu viedokli; attīstīt prasmi sadarboties.

Nodarbībā nepieciešamie ritma instrumenti: sitamie instrumenti bez noteiktas skaņas – kociņi un bungas.

Norādījumi: uzdevumu var izmantot individuāli vai grupā ar dažāda vecuma bērniem.

Norise un instrukcija: Bērni tiek rosināti nostāties kolonnā un kolonnas priekšgalā nostājas vadītājs. Vadītājam rokās ir kociņš un bungas. Katram bērnam tiek iedalīti divi kociņi. Vadītājs sāk soļot savā izvēlētajā tempā, dinamikā un atbilstošā raksturā. Lai bērns vieglāk varētu atdarināt, būtu vēlams iepriekš izrunāt, kāds tēls tiks atveidots, kā viņš izskatās un kādi ir viņa soļi. Kad visiem kolonnā esošajiem bērniem temps ir vienmērīgs, tad vadītājs 1 - 2 takšu garumā spēlē ritmu un pārējie atkārto viena teikuma apjomā. Pēc atkārtošanas vadītājs turpina spēlēt, mainot ritma zīmējumu. Praktiskais uzdevums – visu bērnu kustību sinhronizācija. Ritms sarežģītība ir jāizvēlas no bērnu vecuma grupas iespējām.

Pēc trim, četrām ritmizēšanas reizēm būtu labi tempu, dinamiku un raksturu mainīt, piedāvājot kaut ko citu, lai bērns apgūst daudzveidību muzikālajos tēlos.

Pēc uzdevuma izpildes pārrunājamie jautājumi: Vai patika/nepatika? Svarīgi pieaugušajam izteikt dažus savus novērojumus par katru bērnu atsevišķi un izrunāt to ar bērniem. Tajā brīdī bērns saprot, ka uz viņu skatās un viņš ir pamanīts; tas bērnos rada pozitīvas emocijas, kas izpaužas caur žestikulāciju un mīmiku. Neverbāla saskarsmes forma dod kopības izjūtu, ļauj meklēt brīvas izpausmes, stimulē iniciatīvu un drosmi izteikties (Mārtinsone, 2010: 125).

Kustību improvizācijas

Mērķis: rosināt bērnus iepazīt pašiem savas emocijas un pieņemt apkārtējos; veicināt komunikācijas prasmes – žesti, mīmika; veicināt iztēli, rosināt atslābināt sava ķermeņa kustības; palīdzēt iemācīties koncentrēties, rosināt ieklausīties klusumā; aktivizēt radošās spējas un atraisīt fantāziju.

Nodarbībā nepieciešamie ritma instrumenti: sitamais instruments bez noteiktas skaņas – bungas, var būt kociņi, šeikers (kuru no instrumentiem, par to ir iespējams vienoties ar bērniem).

Norādījumi: uzdevumu izpildi un sarežģītības pakāpi var izmantot individuāli vai grupā ar dažāda vecuma bērniem.

Norise un instrukcija: bērni tiek izkaisīti pa telpu neaizskarot blakus esošo, ja kāds no bērniem ir pārāk cieši viens pie otra, tad vadītājs ar radošu pieeju palīdz bērnam ieņemt vietu, kur viņš jūtas brīvi.

Vadītājs veido instrumentālu fonu vienā noteiktajā tempā, raksturā un noskaņojumā, pēc noteiktas struktūras – motīvs, frāze, periods. Lai bērns vieglāk un patstāvīgāk varētu veidot kustību improvizācijas, būtu vēlams iepriekš piedāvāt un izrunāt, kāds tēls tiek atskaņots instrumentālā pavadījumā, kā viņš izskatās un kādas varētu būt viņa kustības.

Nodarbības uzdevums: tiklīdz vadītājs no vienmērīgas, klusas interpretācijas uzsit skaļu sitienu, tajā brīdī visi sastingst. Muzikālais tēls tiek atveids mīmikā un žestos. Vadītājs katru apskatās, novēro un sāk rotaļu no gala. Ik pēc divām, trim reizēm būtu labi mainīt tēla raksturu.

Pēc uzdevuma izpildes pārrunājamie jautājumi: Kurš no muzikālajiem tēliem tev patika vairāk? Kāpēc? Vai izdevās atveidot kādu no muzikālajiem tēliem? Šajā brīdī svarīgi, ka pieaugušais izsaka savas emocijas un novērojumus bērniem, tādā veidā viņi pilnveido komunikācijas prasmes un apgūst jaunu pieredzi mūzikas pasaulē.

Kustību improvizācija: Meistars un Māls.

Mērķis: veicināt prasmi atbalstīt citu; palīdzēt veidot iejūtību pret citiem; veicināt radošumu; saskatīt savu vienaudžu problēmas un vēlmes; veicināt uzmanību, pacietību, savu vienaudžu pozitīvu pieņemšanu, grupas kopības apziņu kā vērtīgu sociālo vērtību; veicināt izpratni par atrašanos konkrētajā vidē un par sadarbību ar citiem; veicināt saskarsmes prasmes; veidot kontaktu un sadarbību vienam ar otru;

Prognozējamais laiks uzdevumu izpildei: 5 - 15 minūtes nodarbības beigās. Grupā jādod iespēja katram bērnam nospēlēt gan māla lomu, gan meistara lomu.

Norādījumi: uzdevumu var veikt individuāli un grupā pa diviem, četriem bērniem.

Nodarbībā nepieciešamā tehnika: CD atskaņotājs.

Norise un instrukcija: rotaļa tiek īstenota pa pāriem ar instrumentāli muzikālo fonu. Viens no bērniem ir māls, otrs meistars. Rotaļas noteikumi – ja grupā ir četri bērni, tad katrs var izvēlēties sev otru pāri; ja ir individuālā nodarbība, tad partneris ir pieaugušais. Sākumā svarīgi ar bērniem izrunāt un piedāvāt figūru daudzveidību māla izveidei, lai viņiem ir no kā izvēlēties. Jo bērniem līdz trīs gadiem nav tik liela pieredze, lai varētu paši izdomāt.

Tiklīdz sākas mūzika, meistars sāk veidot mālu. Vadītājs seko līdz nodarbības gaitai un veic savus novērojumus.

Pēc uzdevuma izpildes pārrunājamie jautājumi: Kas uzdevumā bija grūtākais / kas vieglākais? Vai patika šis uzdevums?

Iespējamie riski: svarīgi ir no vadītāja puses kontrolēt bērnu sadarbību grupās un apvaldīt bērnus, kuri vēl nav sapratuši uzdevumu, citādi tas var radīt gaidāmā rezultāta pretējo efektu. Pastāv risks, ka kāds mazāk aktīvs bērns neiesaistās grupas nodarbībā. Vadītājam būtu labi, ja izrunātu, iedrošinātu un iesaistītu radošajā rotaļā.

Dejas improvizācija

Mērķis: saliedēt grupu; veicināt kustību koordināciju; veicināt komunikācijas prasmes – žesti, mīmika; pilnveidot muzikālo pieredzi; attīstīt prasmes sajust, līdzpārdzīvot un respektēt otru; attīstīt kustību improvizācijas kvalitāti; rosināt bērnus izjust kooperatīvās saskarsmes prieku.

Prognozējamais laiks uzdevumu izpildei: 10 – 15 minūtes. Grupā jādod iespēja katram bērnam izjust prieku un baudījumu. Bērni var jautāt, atkārtot, tad to nevajag liegt.

Norādījumi: uzdevumu izpildi un sarežģītības pakāpi var pielietot individuāli vai grupā ar dažāda vecuma bērniem.

Nodarbībā nepieciešamā tehnika un materiāli: CD atskaņotājs, četri līdz pieci dažādi zīmējumi.

Norise un instrukcija: bērni tiek izkaisīti pa telpu tā, lai neaizskar blakus esošo. Vadītājs stāv pie zīmējumiem un seko līdz nodarbības gaitai. Tiklīdz sāk skanēt mūzikas pirmā daļa, bērni veic deju improvizācijas, mūzikas otrajā daļā atdarina kustības, kuras tiek parādītas zīmējumos. Vadītājs kontrolē un koordinē nodarbības gaitu.

Noteikums - zīmējumos būtu ieteicams atveidot kādu galveno tēlu no multiplikācijas filmām ar konkrētu kustību, lai bērnam būtu motivācija atdarināt zīmējumā redzēto. Kustībai ir jābūt pietiekami skaidri redzamai un saprotamai, lai bērns viegli un ātri var noreagēt un atdarināt (kā piem., skat. 1. a), b), c) att.). Zīmējumus izvieto vai piestiprina pie sienas tā, lai bērniem ir labi saredzams. Izvēlētajai fona mūzikai ir jābūt instrumentālai un pēc formas divdaļīgai.

Pēc uzdevuma izpildes pārrunājami jautājumi: Kādas bija izjūtas dejojot? Vai patīk galvenie tēli? Kura kustība patika vislabāk? Svarīgi pieaugušajam izteikt savas domas un novērojumus, lai bērnam pilnveidotos komunikācijas prasmes un tiktu veicināta runas attīstība.

Iespējamie riski: pastāv risks, kāds no bērniem nevēlas piedalīties šajā rotaļu improvizācijā. Šajā situācijā nedrīkst aizmirst par radošo pieeju tam, ko darāt, atsevišķos gadījumos ir iespējams variēt un atvieglot uzdevumu izpildi, pielāgojot tos bērnu vajadzībām un attīstības līmenim.

a)

b)

c)

1.att. Dejas improvizācijai izmantojamie attēli

Pētījuma apraksts, rezultāti un secinājumi

Pētījuma mērķis – izpētīt mūzikas pedagoga darbā elementārās muzicēšanas ietekmi bērnu komunikācijas prasmju pilnveidošanā, stimulējot emocionālo pārdzīvojuma pieredzi mūzikas pasaulē.

Pētījuma norise - tika izvēlētas trīs bērnu grupas - 10 bērni vecuma posmā no 10 līdz 14 mēnešiem; 10 bērni vecuma posmā no 14 līdz 24 mēnešiem; 10 bērni vecuma posmā no 24 līdz 36 mēnešiem. Katrai bērnu grupai tika izstrādāti noteikti kritēriji, kuri tika iedalīti 4 līmeņos (Muzikālais attīstības novērtējums). Pirmais līmenis, kad bērns novēro nodarbības gaitu. Otrais līmenis, kad bērns iesaistās nodarbības procesā un atdarina pieaugušā darbības. Trešais līmenis, kad bērns piedalās vienkāršās improvizācijās (kustību, instrumentu spēles vai dziesmu dziedāšanā) ar pieaugušā līdzdalību. Un ceturtais līmenis, kad bērns patstāvīgi un brīvi piedalās improvizācijās bez pieaugušā līdzdalības. Izmantojot minētos līmeņus, bērnus autore novēroja divas reizes 3 mēnešu intervālā.

Katrai bērnu grupai tika piedāvāti iepriekš aprakstītie elementārās muzicēšanas nodarbības modeļi, tikai mainot sarežģītības pakāpi. Savus pedagoģiskos novērojumus autore veica nodarbības procesā.

Uzsākot pedagoģiskos novērojumus elementārās muzicēšanas nodarbībās, vecuma posmā no 10 – 18 mēnešiem 90 % bērni vēroja nodarbības gaitu, bet 10 % bērni klausījās un atdarināja pieaugušā darbības. Bērni vecuma posmā no 18 – 24 mēnešiem ap 70 % klausījās un atdarināja pieaugušā darbības, bet ap 30 % bērni vēroja nodarbības gaitu. Toties bērni vecuma posmā no 24 – 36 mēnešiem ap 60 % iesaistījās vienkāršās improvizācijās ar pedagoga līdzdalību, ap 30 % bērni klausījās un atdarināja pieaugušā darbības, bet ap 10 % bērni vēroja nodarbības gaitu.

Pēc trīs mēnešu intervāla tika veikti atkārtoti pedagoģiskie novērojumi un rezultāti ir sekojoši: vecuma posmā no 10 – 18 mēnešiem ap 80 % bērni ar prieku iesaistās nodarbības procesā un atdarina pieaugušā darbības, bet ap 20 % bērni piedalās vienkāršās improvizācijās ar pedagoga līdzdalību. Vecuma posmā no 18 – 24 mēnešiem ap 30 % bērni iesaistās nodarbības procesā un atdarina pieaugušā darbības. Ap 60 % bērni piedalās vienkāršās improvizācijās ar pieaugušā līdzdalību, bet ap 10 % bērni patstāvīgi un brīvi piedalās improvizācijās bez pieaugušā līdzdalības. Vecuma posmā no 24 – 36 mēnešiem ap 10 % bērni iesaistās nodarbības procesā un atdarina pieaugušā darbības un ap 50 % bērni piedalās vienkāršās improvizācijās ar pieaugušā līdzdalību. Bet ap 40 % bērni patstāvīgi un brīvi piedalās improvizācijās bez pieaugušā līdzdalības.

Pētījuma rezultāti liecina, ka bērniem muzikālā attīstība un komunikācijas prasmes trīs mēnešu intervālā strauji virzījās uz priekšu. Novērojuma strauja attīstība notika jau trešajā nodarbībā. Pirmajā nodarbībā bērns novēro nodarbības gaitu un trešajā nodarbībā bērns jau iesaistās darbības procesā un sāk atdarināt pieaugušā darbības.

Galvenie secinājumi pētījumā: 1. Piedaloties muzikālajās rotaļās, bērniem tiek veicināta muzikālās dzirdes attīstība, kustību koordinācija, valodas attīstība, emocionālā un sociālā attīstība, komunikācijas prasmju attīstība u.c. 2. Veidojot nodarbības modeļus, jāintegrē visi muzikāli radošās darbības komponenti [dziedāšana, muzikālā dzirde, instrumentu spēle, mūzikas klausīšanās un muzikālā rotaļa] atbilstoši bērnu attīstības līmenim, kurš konstatēts sadarbības procesā. Tad bērniem ir motivācija patstāvīgi piedalīties muzikālajās improvizācijās, caur ko tiek veicināta viņu muzikālā attīstība un komunikācijas prasmju pilnveidošana. 3. Izmantojot izstrādātos mūzikas modeļus, bērns apgūst jaunus tēlus un jēdzienus, iemācās klausīties un emocionāli atsaukties uz dziesmu ar patiku vai nepatiku, attīstās muzikālā un tembrālā dzirde, un metroritma izjūta. Tiek veicināta domāšana, iztēle, valodas attīstība, runas izpratne, komunikācijas prasmes, kustību koordinācija, prasme patstāvīgi veidot radoši muzikālas improvizācijas un pakāpeniski veidojas pieredze mūzikas pasaulē.

Literatūra un avoti

1. Apare, V. (1976). Muzikālās audzināšanas nodarbības bērnudārzā. Rīga: *Izglītības ministrija*.
2. Batņa, V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: *Raka*.
3. Bičuka, M., Grasmane, S., Pagraba, N. (2003). *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: *Raka*.
4. Dzintere, D. (2005). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: *Raka*.
5. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: *Raka*.
6. Flēmiga, I. (2001). Zīdaiņa attīstība un attīstības traucējumi. No vācu val. tulk. Kristīne Stalte. Rīga: izd. *Zvaigzne ABC*.
7. Kālo, E., Baloga, Ģ. (1996). *Brīvas spēlēšanās sākums*. Tulk. no vācu valodas L. Barone. Rīga: *SIA Barons Consulting*.
8. Mārtinsone, K. (2010). *Mākslas metodes un tehnikas profesionālajā darbībā*. Rīga: *Raka*.
9. Тютюникова, Т. Э. (2005). *Учусть творить. Элементарное музицирование: Музыка, речь, движение // Речевые игры, пение с орфовскими инструментами*. Санкт-Петербург.
10. Мухина, А. Я. (2009). *Речедвигательная ритмика*. Москва: *Астрель*.
11. Самохвалова, А. Г. (2011). *Коммуникативные трудности ребёнка: проблемы, диагностика, коррекция*. Санкт-Петербург: *Речь*.
12. Цейтлин, С. Н. (2000). *Язык и ребёнок: Лингвистика детской речи*. Москва: *Владос*.